ΑΝΑΡΤΗΤΕΑ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

ΕΘΝΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΡΑΔΙΟΤΗΛΕΟΡΑΣΗΣ

Α Π Ο Φ Α Σ Η
96/2026

Η Ολομέλεια του Εθνικού Συμβουλίου Ραδιοτηλεόρασης, ύστερα από πρόσκληση της Προέδρου, συνήλθε σε συνεδρίαση στον συνήθη γι' αυτό τόπο την 9.3.2026 και ώρα 11:00, προκειμένου να συζητήσει επί της κατωτέρω υποθέσεως. Συγκροτήθηκε από τους: Ευτέρπη Κουτζαμάνη-Δρίλια, πρόεδρο, Ιωάννη Πολίτη, αντιπρόεδρο, και τα μέλη: Σωκράτη Τσιχλιά (με τηλεδιάσκεψη μέσω «epresence.gov.gr»), Δημήτριο Σταυρόπουλο (με τηλεδιάσκεψη μέσω «epresence.gov.gr»), Ευτύχιο Παλλήκαρη, Σπυρίδωνα Χρυσοφώτη, Πέτρο Τριανταφυλλίδη, Γεώργιο Βλαβιανό και Ιωάννη Μιχελάκη. Χρέη γραμματέως εκτέλεσε η Αναστασία Μαραζίδου, διοικητική υπάλληλος του ΕΣΡ.

Αντικείμενο της συζήτησης ήταν η ενδεχόμενη παραβίαση της ραδιοτηλεοπτικής νομοθεσίας από την εγκαλουμένη εταιρεία με την επωνυμία «Μ. ΠΑΠΑΜΑΚΑΡΙΟΣ ΚΑΙ ΣΙΑ Ε.Ε.», ιδιοκτήτρια του ραδιοφωνικού σταθμού με τον διακριτικό τίτλο «ΡΑΔΙΟ ΕΝΑ 98,1» Νομού Ευβοίας, σχετικά με διατάξεις που αφορούν α) την προστασία της προσωπικότητας (τιμής, υπόληψης) φυσικού προσώπου λόγω δυσφημιστικών χαρακτηρισμών και β) την ευπρεπή εκφορά λόγου στη διάρκεια της εκπομπής με παρουσιαστή τον Μάνο Παπαμακάριο η οποία μεταδόθηκε από τον ως άνω ραδιοφωνικό σταθμό στις 3 Φεβρουαρίου 2023. Η υπόθεση εξετάζεται ύστερα από την με αριθμό πρωτοκόλλου ΕΣΡ 599/10.2.2023 καταγγελία του Αναπληρωτή Προϊσταμένου του Τμήματος Περιβάλλοντος και Υδροοικονομίας της Π.Ε. Εύβοιας.

Για τον έλεγχο σχηματίστηκε ο φάκελος με αριθμό 79/30.3.2023, ο οποίος ανατέθηκε στη διοικητική υπάλληλο Ροδόπη Μπιλιαρδή και στον ειδικό επιστήμονα - νομικό Αντώνιο Κεχρή. Μετά την παραίτηση και αποχώρηση από το ΕΣΡ του ως άνω ειδικού επιστήμονα (χωρίς να έχει υποβάλει έγγραφη νομική εισήγηση), ο φάκελος χρεώθηκε την 9.7.2025 στην ειδική επιστήμονα-νομικό Ρέα Λαμπροπούλου. Η Διοικητική Υπάλληλος υπέβαλε την με αριθμό πρωτοκόλλου 1069/ΕΣ/8.7.2025 έκθεση

καταγραφής των πραγματικών περιστατικών της υπόθεσης και η Ειδική Επιστήμων υπέβαλε την με αριθμό πρωτοκόλλου 1395/ΕΣ/24.9.2025 νομική της εισήγηση.

Κατά τη συζήτηση της υπόθεσης, για λογαριασμό της εγκαλουμένης ως άνω εταιρείας, παρέστη η πληρεξούσια δικηγόρος της Χαρίκλεια Γέραλη. Ερωτηθείσα από την Πρόεδρο, η Δικηγόρος δήλωσε ότι γνωρίζει το περιεχόμενο του φακέλου, έλαβε δε τον λόγο και ανέπτυξε τους ισχυρισμούς της. Ζήτησε στη συνέχεια -και η Ολομέλεια δέχτηκε- να της παρασχεθεί προθεσμία για την κατάθεση εγγράφου υπομνήματος μέχρι την 1.4.2026, και ώρα 14:00, και η συζήτηση κηρύχθηκε περαιωμένη. Η εγκαλουμένη εταιρεία κατέθεσε στη Γραμματεία του ΕΣΡ το με αριθμό πρωτοκόλλου 1915/1.4.2026 υπόμνημά του.

Την 7.4.2026 και ώρα 11:00 η Ολομέλεια συνήλθε σε διάσκεψη επί της υποθέσεως, ύστερα από πρόσκληση της Προέδρου. Συγκροτήθηκε από τους: Ευτέρπη Κουτζαμάνη-Δρίλια, πρόεδρο, Ιωάννη Πολίτη, αντιπρόεδρο (με τηλεδιάσκεψη μέσω «epresence.gov.gr») και τα μέλη: Σωκράτη Τσιχλιά, Δημήτριο Σταυρόπουλο (με τηλεδιάσκεψη μέσω «epresence.gov.gr»), Ευτύχιο Παλλήκαρη, Σπυρίδωνα Χρυσοφώτη, Πέτρο Τριανταφυλλίδη, Γεώργιο Βλαβιανό και Ιωάννη Μιχελάκη. Χρέη γραμματέως εκτέλεσε η Αναστασία Μαραζίδου, διοικητική υπάλληλος του ΕΣΡ. Παρέστη επίσης και η ανωτέρω ειδική επιστήμων-νομικός, η οποία ανέπτυξε το ζήτημα προφορικώς και στη συνέχεια αποχώρησε. Η Ολομέλεια, αφού ακροάσθηκε την επίμαχη ροή προγράμματος και μελέτησε το σύνολο των στοιχείων του φακέλου:

ΣΚΕΦΤΗΚΕ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟ ΝΟΜΟ ΚΑΙ ΑΠΟΦΑΣΙΣΕ ΩΣ ΕΞΗΣ:

Ι. Νομικό μέρος

1. Το ΕΣΡ είναι η αρμόδια κατά το Σύνταγμα Ανεξάρτητη Αρχή (άρθρο 15 παρ. 2) για την άσκηση του άμεσου ελέγχου του κράτους επί της ραδιοφωνίας και της τηλεοράσεως και την επιβολή των προβλεπόμενων διοικητικών κυρώσεων σε περιπτώσεις παραβάσεων. «Ο άμεσος έλεγχος του κράτους… έχει ως σκοπό την αντικειμενική και με ίσους όρους μετάδοση πληροφοριών και ειδήσεων καθώς και προϊόντων του λόγου και της τέχνης, την εξασφάλιση της ποιοτικής στάθμης των

προγραμμάτων που επιβάλλει η κοινωνική αποστολή της ραδιοφωνίας και της τηλεόρασης και η πολιτιστική ανάπτυξη της χώρας, καθώς και το σεβασμό της αξίας του ανθρώπου και την προστασία της παιδικής ηλικίας και νεότητας».

2. Το άρθρο 2 παρ. 1 του Συντάγματος καθιερώνει ως πρωταρχική υποχρέωση της πολιτείας τον σεβασμό και την προστασία της αξίας του ανθρώπου.

3. Το άρθρο 5 παρ. 2 του Συντάγματος προβλέπει: «Όλοι όσοι βρίσκονται στην ελληνική επικράτεια απολαμβάνουν την απόλυτη προστασία της ζωής, της τιμής και της ελευθερίας τους…».

4. Κατά το άρθρο 106 παρ. 2 του Συντάγματος: «Η ιδιωτική οικονομική πρωτοβουλία δεν επιτρέπεται να αναπτύσσεται σε βάρος της ελευθερίας και της ανθρώπινης αξιοπρέπειας ή προς βλάβη της εθνικής οικονομίας».

5. Κατά το άρθρο 1 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (που έχει νομική ισχύ επί τη βάσει της Συνθήκης της Λισαβόνας, άρ. 6 της ΣΕΕ): «Η ανθρώπινη αξιοπρέπεια είναι απαραβίαστη. Πρέπει να είναι σεβαστή και να προστατεύεται».

6. Το Διεθνές Σύμφωνο για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα (Ν. 2462/1997), στον πρόλογό του αναφέρεται στην «αναγνώριση της εγγενούς αξιοπρέπειας και των ίσων και αναφαίρετων δικαιωμάτων όλων των μελών της ανθρώπινης κοινωνίας», ενώ στο άρθρο 17 παρ. 1 ορίζει: «Κανείς δεν υπόκειται σε αυθαίρετες ή παράνομες παρενοχλήσεις της ιδιωτικής του ζωής, της οικογένειας, της κατοικίας ή της αλληλογραφίας του ούτε σε παράνομες προσβολές της τιμής και της υπόληψης του».

7. Ο Ν. 2328/1995 στο άρθρο 3 παρ. 1 περ. β΄ ορίζει: «Οι κάθε είδους εκπομπές (συμπεριλαμβανομένων και των διαφημίσεων) που μεταδίδουν οι ραδιοφωνικοί και τηλεοπτικοί σταθμοί πρέπει να σέβονται την προσωπικότητα**,** την τιμή**,** την υπόληψη, τον ιδιωτικό και οικογενειακό βίο*,* την επαγγελματική*,* κοινωνική, επιστημονική, καλλιτεχνική, πολιτική ή άλλη συναφή δραστηριότητα κάθε προσώπου η εικόνα του οποίου εμφανίζεται στην οθόνη ή το όνομα του οποίου ή στοιχεία επαρκή για τον προσδιορισμό του οποίου μεταδίδονται».

8. Κατά το άρθρο 1 παρ. 8 του Ν. 3592/2007: «Η παροχή ραδιοτηλεοπτικών υπηρεσιών και η εκπομπή ραδιοτηλεοπτικών προγραμμάτων εξυπηρετούν την κοινωνική αποστολή της ραδιοφωνίας και τηλεόρασης, την πολιτιστική ανάπτυξη της χώρας και ιδίως το σεβασμό της αξίας του ανθρώπου κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 15 του Συντάγματος».

9. Κατά το άρθρο 3 παρ. 3 του Ν. 4173/2013 (που τροποποιήθηκε με το Ν. 4324/29.4.2015 που επανιδρύει την ΕΡΤ και ισχύει και για την ιδιωτική τηλεόραση κατ΄ εφαρμογή του άρθρου 8 παρ. 1 του Ν. 2328/1995[1]) οι ραδιοφωνικές και τηλεοπτικές εκπομπές της ΕΡΤ Α.Ε. καθώς και το περιεχόμενο των διαδικτυακών ιστοτόπων της, διέπονται από τις αρχές της αντικειμενικότητας και πληρότητας της ενημέρωσης, της πολυφωνίας, της ελεύθερης διακίνησης των ιδεών, του σεβασμού της προσωπικότητας, της προστασίας της νεότητας και της παιδικής ηλικίας, της διαφύλαξης της ποιότητας της ελληνικής γλώσσας, της ανάδειξης του ελληνικού πολιτισμού και της γέφυρας με τους πολιτισμούς των άλλων λαών.

10. Σύμφωνα με το άρθρο 9 παρ. 2 εδ. α΄ και β΄ του Π.Δ. 77/2003: «Τα πρόσωπα που συμμετέχουν ή αναφέρονται στις εκπομπές πρέπει να απολαμβάνουν δίκαιης, ορθής και αξιοπρεπούς συμπεριφοράς. Ειδικότερα, δεν επιτρέπεται η προσβολή της προσωπικότητας, της τιμής και της αξιοπρέπειάς τους».

Σύμφωνα με το άρθρο 2 παρ. 4 εδ. α΄ του Π.Δ. 77/2003: «Η τήρηση των γενικά παραδεκτών κανόνων που αφορούν στην ορθή, ευπρεπή και καλαίσθητη γλωσσική διατύπωση και εκφορά λόγου είναι απαραίτητη».

11. Δικαίωμα απάντησης (επανόρθωσης) σε ραδιοφωνική μετάδοση

11 α. Το άρθρο 14 παρ. 5 εδ. α΄ και β΄ του Συντάγματος ορίζει: «Καθένας ο οποίος θίγεται από ανακριβές δημοσίευμα ή εκπομπή έχει δικαίωμα απάντησης, το δε μέσο ενημέρωσης έχει αντιστοίχως υποχρέωση πλήρους και άμεσης επανόρθωσης. Καθένας ο οποίος θίγεται από υβριστικό ή δυσφημιστικό δημοσίευμα ή εκπομπή έχει επίσης, δικαίωμα απάντησης, το δε μέσο ενημέρωσης έχει αντιστοίχως υποχρέωση άμεσης δημοσίευσης ή μετάδοσης της απάντησης».

11β. Σύμφωνα με το άρθρο 30 του Ν. 4779/20.2.2021[2] κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο, τα έννομα συμφέροντα και ιδίως η προσωπικότητα του οποίου θίγονται από το περιεχόμενο τηλεοπτικού προγράμματος, δικαιούται να ζητήσει επανόρθωση

[1] Το άρθρο 8 παρ. 1 του Ν. 2328/1995 ορίζει ότι οι εκπομπές(περιλαμβανομένων και των διαφημίσεων) όλων των ραδιοφωνικών σταθμών διέπονται από τις αρχές και τους κανόνες εκπομπών και διαφημίσεων που ισχύουν για τις εκπομπές της Ελληνικής Ραδιοφωνίας Τηλεόρασης Α.Ε. στο πλαίσιο του άρθρου 15 παρ. 2 του Συντάγματος και της Οδηγίας 89/552/Ε.Ο.Κ του Συμβουλίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων της 3.10.1989 που εφαρμόζεται αναλόγως και ως προς αυτούς.

[2] Το άρθρο 30 του Ν. 4779/2021 έχει αντικαταστήσει το προϊσχύσαν άρθρο 27 του Π.Δ. 109/2010 το οποίο (προεδρικό διάταγμα) καταργήθηκε με το άρθρο 53 του ως άνω νόμου. Σύμφωνα με αποφάσεις του ΣτΕ (ενδεικτικά 4547 και 4548/2014), οι διατάξεις του Π.Δ. 109/2010 εφαρμόζονταν αναλογικά και στους ραδιοφωνικούς σταθμούς (συμπεριλαμβανομένης και της διάταξης του άρθρου 27 του Π.Δ. 109/2010). Κατά λογική αναλογία και για την ταυτότητα του νομικού λόγου, το άρθρο 30 του Ν. 4779/2021 εφαρμόζεται και στους ραδιοφωνικούς σταθμούς.

από τον τηλεοπτικό οργανισμό που μετέδωσε το επίμαχο πρόγραμμα μέσα σε αποκλειστική προθεσμία τριάντα (30) ημερών από τη μετάδοση ή την αναμετάδοση αυτού (δικαίωμα απάντησης). Δικαίωμα απάντησης έχει και κάθε πολιτικό κόμμα, συνδικαλιστικός, κοινωνικός ή συλλογικός φορέας καθώς και τα στελέχη του όταν οι απόψεις και οι θέσεις τους για ένα ζήτημα που αφορά στις δραστηριότητες τους παραποιούνται ή αποσιωπώνται… (παράγ. 1).

Το αίτημα απάντησης υποβάλλεται στον τηλεοπτικό οργανισμό με οποιοδήποτε πρόσφορο τρόπο που αποδεικνύει την παραλαβή του αιτήματος από τον τηλεοπτικό οργανισμό και πρέπει να περιέχει:

- τα πλήρη στοιχεία του θιγομένου
- την ημέρα και την ώρα του επίμαχου προγράμματος,
- τους λόγους για τους οποίους η συγκεκριμένη αναφορά υπήρξε βλαπτική
- το προτεινόμενο κείμενο της απάντησης (παράγ. 2).

Το προτεινόμενο κείμενο της απάντησης ή επανόρθωσης πρέπει να μεταδοθεί μέσα σε εύλογο χρόνο σε επόμενη μετάδοση του ιδίου προγράμματος, εφόσον αυτό μεταδίδεται σε τακτή επαναλαμβανόμενη ημέρα και ώρα, διαφορετικά σε αντίστοιχη ώρα μετάδοσης με το προσβλητικό πρόγραμμα (παράγ. 3).

Ο τηλεοπτικός οργανισμός απαντά στο αίτημα του θιγόμενου μέσα σε πέντε (5) ημέρες από τη λήψη του αιτήματος. Επανόρθωση μπορεί να γίνει και χωρίς την τήρηση αυτής της διαδικασίας με πρωτοβουλία του τηλεοπτικού οργανισμού (παράγ. 4).

Αν ο τηλεοπτικός οργανισμός απορρίψει συνολικά ή σε μέρος του το αίτημα, το διαβιβάζει υποχρεωτικά μαζί με την αιτιολογημένη απόφαση του και αντίγραφο του επίμαχου προγράμματος, το αργότερο εντός τριών(3) ημερών στο Ε.Σ.Ρ. Το αίτημα για άσκηση του δικαιώματος απάντησης μπορεί να απορριφθεί αν δεν συντρέχουν οι προϋποθέσεις που προβλέπονται στο παρόν, εάν συνεπάγεται αξιόποινη πράξη, εάν μπορεί να στοιχειοθετήσει αστική ευθύνη του τηλεοπτικού οργανισμού ή εάν αντίκειται στα χρηστά ήθη (παράγ. 5).

Το δικαίωμα απάντησης του θιγομένου και η αντίστοιχη υποχρέωση του τηλεοπτικού οργανισμού είναι ανεξάρτητα από την ύπαρξη αστικής ή ποινικής ευθύνης. Σε όλες τις περιπτώσεις που αναφέρονται στην παράγ. 1 και εφόσον η προσβολή του δικαιώματος μπορεί να αποκατασταθεί με τη διαδικασία του παρόντος, η προηγούμενη υποβολή αίτησης απάντησης και η μη προσήκουσα από τον τηλεοπτικό

σταθμό ικανοποίηση της αίτησης αυτής αποτελεί προϋπόθεση για την επιβολή των προβλεπόμενων διοικητικών κυρώσεων για το γεγονός που προκάλεσε την αίτηση απάντησης (παράγ. 6).

12. Με την Υπόδειξη 2/25.10.2011(σημ. 1*)*, το Ε.Σ.Ρ. υποδεικνύει στους δημόσιους και ιδιωτικούς τηλεοπτικούς σταθμούς όπως κατά τη μετάδοση των εκπομπών μεριμνούν για το σεβασμό της αξιοπρέπειας του ατόμου (που συμμετέχει, αναφέρεται ή παρακολουθεί την εκάστοτε εκπομπή), το σεβασμό του ιδιωτικού βίου…

13. Τέλος, κατά τα στοιχεία β΄ και ε΄ της παραγ. 1 του άρθρου 4 του Ν. 2863/2000, το Ε.Σ.Ρ ελέγχει την τήρηση των όρων καθώς και των εν γένει κανόνων και αρχών που προβλέπονται στην εκάστοτε ισχύουσα ραδιοτηλεοπτική νομοθεσία για τη νόμιμη, διαφανή και ποιοτική λειτουργία των δημόσιων και ιδιωτικών φορέων και επιβάλλει, σε περίπτωση παραβάσεων, τις από το άρθρο 8 του Ν. 2328/1995 προβλεπόμενες διοικητικές κυρώσεις.

Από το συνδυασμό των ως άνω διατάξεων συνάγονται τα ακόλουθα:

α1) *Προστασία προσωπικότητας (τιμής-υπόληψης)*: Είναι γνωστό στη θεωρία και νομολογία το θέμα της σύγκρουσης του δικαιώματος πληροφόρησης του κοινού, που αποτελεί βασικό ατομικό και πολιτικό δικαίωμα και του δικαιώματος προς προστασία της προσωπικότητας, που αποτελεί επίσης συνταγματικά κατοχυρωμένο δικαίωμα. Η έννοια της προσωπικότητας ορίζεται ως ενότητα σωματικών, ηθικοψυχικών και πνευματικών στοιχείων, είναι έννοια δυναμική αφού διαμορφώνεται μέσω της ενεργού συμμετοχής του ατόμου στην κοινωνία βίου, δράσεων, αξιών και ιδεών με τα υπόλοιπα μέλη της κοινωνίας και ότι έκφανση του δικαιώματος της προσωπικότητας αποτελούν η τιμή και υπόληψη κάθε ανθρώπου η οποία αντικατοπτρίζεται στην εκτίμηση και αξία που αποδίδεται σε αυτόν από τους συνανθρώπους του (βλ. ενδεικτικά αποφάσεις που αφορούν την προσβολή της προσωπικότητας και-μεταξύ αυτών- ειδικότερα την προσβολή της προσωπικότητας δημοσίων προσώπων: ΑΠ 40/1998, ΑΠ 788/2000, ΠΠΡ Θ 7036/2002, ΑΠ 576/2006, ΑΠ 1095/2008, ΑΠ 311/2009, ΑΠ 967/2011, ΑΠ 899/2011, ΑΠ 271/2012, ΣτΕ 285/2012, ΣτΕ 2014/2012, ΣτΕ 334/2013, ΣτΕ 2387/2013, ΣτΕ 1350/2013, ΣτΕ 1351/2013, ΑΠ 471/2013, ΑΠ 571/2014, ΣτΕ 2917/2014, ΣτΕ 2918/2014, ΣτΕ 1244/2015, ΣτΕ 3926/2015, ΣτΕ 1658/2015, ΣτΕ 4583/2015, ΣτΕ 675/2016, ΣτΕ 1173/2017, ΣτΕ 334/2017, ΣτΕ 1732/2017, ΣτΕ 1089/2018, ΣτΕ 948/2023).

Η προστασία της «εσωτερικής» τιμής θεωρείται ότι ενυπάρχει στον άνθρωπο και είναι αναπόσπαστα συνδεδεμένη με την αξία του, τον καταλαμβάνει ως φορέα πνευματικών και ηθικών αξιών, την απολαμβάνει δε λόγω της συμμόρφωσης του με τις νομικές και ηθικές του υποχρεώσεις, ενώ η «εξωτερική» τιμή[υπόληψη] περιλαμβάνει την κοινωνική του καταξίωση, την αναγνώριση του και την καλή του φήμη που τα απολαμβάνει στην κοινωνία συνεπεία των ιδιοτήτων και ικανοτήτων του για την εκπλήρωση των ιδιαίτερων κοινωνικών του έργων ή του επαγγέλματος του. Τα όρια της ελευθερίας του Τύπου σταματούν εκεί όπου αρχίζει η απαραβίαστη σφαίρα της προσωπικότητας (τιμής και υπόληψης) της οποίας η καταβαράθρωση μπορεί να δηλώνεται με την ενσυνείδητη έκφραση περιφρόνησης.

Η προσβολή της τιμής μπορεί να γίνει με λόγια ή έργα που, κατά την κοινή αντίληψη, περιέχουν είτε αμφισβήτηση της ηθικής και κοινωνικής αξίας του προσώπου, είτε περιφρόνηση γι' αυτό εκ μέρους του δράστη, αλλά και με πράξεις διαταρακτικές της κοινωνικής προσωπικότητας του ανθρώπου, όπως είναι αυτές που περιέχουν ονειδισμό ή αμφισβήτηση της προσωπικής ή επαγγελματικής εντιμότητας του προσώπου, ακόμα και όταν αυτές απλώς τον καθιστούν ύποπτο ότι μετέρχεται ανέντιμες μεθόδους κατά την ενάσκηση των επαγγελματικών του καθηκόντων ή άλλων εκφάνσεων της δραστηριότητας του ή δημιουργούν υποψίες μειωτικές του κύρους, της ηθικής και της εν γένει υπολήψεως αυτού(βλ. ΑΠ 2109/1986, ΑΠ 1582/1998, ΕφΠατρ 789/2002). Για να κριθεί εάν υπάρχει προσβολή της τιμής λαμβάνονται υπόψη ορισμένα κριτήρια αξιολόγησης, όπως είναι το είδος της προσβολής, οι συνέπειες της για τον θιγέντα (ποιοτική επίδραση της προσβλητικής ενέργειας), το μέσο με το οποίο πραγματοποιήθηκε η προσβλητική ενέργεια, η αφορμή και τα κίνητρα αυτής κ.λπ. Επίσης είναι σημαντικό να ερευνηθεί κατά πόσο η διατύπωση δυσμενούς γνώμης μέσω ενός ηλεκτρονικού μέσου ενημέρωσης συμβάλλει στη διαμόρφωση αρνητικής άποψης του τηλεοπτικού κοινού.

α2) *Θέση ΕΔΔΑ*: Σχετικά με την προστασία της τιμής και της υπόληψης, το ΕΔΔΑ(Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου), στο πλαίσιο του άρθρου 8 της Σύμβασης, διαπίστωσε ότι το δικαίωμα προστασίας της υπόληψης κατά δυσφημιστικών δημοσιευμάτων αποτελεί μέρος της ιδιωτικής ζωής(White c. Suède, αρ. προσφ 42435/02, § 19 και 30, 19.9.2006). Επίσης το Δικαστήριο αναγνώρισε την προστασία της τιμής τονίζοντας ότι αποτελεί μέρος της προσωπικής ταυτότητας και ψυχολογικής ακεραιότητας του ατόμου και άρα εμπίπτει στον ιδιωτικό βίο(Pfeifer c.

Autriche, αρ. προσφ 12556/03, § 35, CEDH 2007). Στην υπόθεση Axel Springer AG κατά Γερμανίας της 7.2.2012 (αρ. προσφ. 39954/08), το ΕΔΔΑ έκρινε ότι το δικαίωμα στην προστασία της φήμης αποτελεί δικαίωμα που προστατεύεται από το άρθρο 8 της Σύμβασης ως πτυχή του δικαιώματος στο σεβασμό της ιδιωτικής ζωής. Προκειμένου όμως να εφαρμοστεί το άρθρο 8, μια προσβολή επί της φήμης του υποκειμένου θα πρέπει να κριθεί ως αρκετά σοβαρή. Περαιτέρω το ΕΔΔΑ υποστήριξε πως το άρθρο 8 δεν μπορεί να εφαρμοστεί στις περιπτώσεις που η απώλεια της φήμης του ατόμου αποτελεί προβλεπόμενη συνέπεια των πράξεων του (όπως για παράδειγμα στις περιπτώσεις διάπραξης ενός εγκλήματος)[3].

β) *Ελευθερία γνώμης και έκφρασης: «Η ελευθερία της γνώμης είναι conditio sine qua non της δημοκρατίας, είναι συστατικό στοιχείο του δημοκρατικού πολιτεύματος λειτουργώντας συγχρόνως και ως πολιτικό δικαίωμα. Χωρίς την ελευθερία της γνώμης και της πληροφορίας δεν είναι δυνατή η διαμόρφωση γνήσιας κοινής γνώμης, χωρίς αυτήν δεν έχει νόημα ο έλεγχος των δημοσίων πραγμάτων και η άσκηση του εκλογικού δικαιώματος, χωρίς αυτήν δεν είναι δυνατή καμία δημοκρατική διαδικασία. Για να υπάρχει ελευθερία της γνώμης θα πρέπει να υπάρχει ελευθερία διαμόρφωσης της γνώμης κι επίσης ελευθερία να έχει κανείς ορισμένες γνώμες χωρίς δυσμενείς για αυτόν συνέπειες. Σε επόμενη φάση θα πρέπει να υπάρχει ελευθερία εκφράσεως της γνώμης…και διαδόσεως αυτής. Στην ελευθερία εκφράσεως της γνώμης περιλαμβάνεται η επιλογή του συνομιλητή ή του ακροατηρίου…».*[4] Η ελευθερία της έκφρασης που εξασφαλίζεται από το άρθρο 14 § 1 του Συντάγματος και 10 της ΕΣΔΑ, καλύπτει τον έγγραφο και ηλεκτρονικό τύπο ως μέσα για τη διάδοση πληροφοριών και στοχασμών. «*Η ελευθερία της έκφρασης συντελεί σε δύο παράλληλες συγκλίνουσες λειτουργίες, την ολοκλήρωση του ατόμου και την ενδυνάμωση της δημοκρατικής κοινωνίας. Χωρίς την ελευθερία της έκφρασης, το άτομο δεν δύναται να συμμετέχει ουσιαστικά και κατά την προσωπική του βούληση στη δημόσια σφαίρα, όπου τα ζητήματα γενικού ενδιαφέροντος δικαιολογούν το διαξιφισμό αντίθετων, ακόμα και προκλητικών θέσεων»*.[5] Η ωφελιμότητα της πληροφόρησης δεν εξαντλείται στην απλή αύξηση των εγκυκλοπαιδικών γνώσεων και τη μόρφωση του ατόμου, αλλά έχει καίρια πολιτική

[3] Βλ. σχετική ανάλυση στο άρθρο της Χρ. Ακριβοπούλου «Το δικαίωμα στην τιμή απέναντι στην ελευθερία της έκφρασης: Η περίπτωση της προσβολής της τιμής δημοσιογράφου από πολιτικό», ΔιΜΕΕ, τεύχος 1/2019.

[4] Π. Δαγτόγλου «Συνταγματικό Δίκαιο: Ατομικά Δικαιώματα», εκδ. Α. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1991, σελ. 401 επόμ.

[5] Λ.Α. Σισιλιάνος: «Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου», Νομική Βιβλιοθήκη, 2013, σελ. 395.

λειτουργία στο βαθμό που δημιουργεί γνώμες, ενισχύει πεποιθήσεις και συνδιαμορφώνει τις κοινωνικές και πολιτικές εξελίξεις[6]. Με βάση τις ανωτέρω σκέψεις σημειώνεται ότι η ελευθερία της έκφρασης ανάγεται στην ελεύθερη διακίνηση των ιδεών και των επιχειρημάτων, ακόμα και των πιο σοκαριστικών καθώς αυτή τίθεται ως αξεπέραστη ηθική και πολιτική συνθήκη της ανεύρεσης της καλύτερης απάντησης στα κρίσιμα ερωτήματα που απασχολούν τη δημόσια και ιδιωτική σφαίρα. Η ελευθερία της έκφρασης συνδέεται άμεσα με την προσωπική αυτονομία και τη δημοκρατική αρχή, διότι μέσα από τη διαλογική αντιπαράθεση αφενός το άτομο εκπαιδεύεται στην ιδιότητα του πολίτη και αναπτύσσει την προσωπικότητα του, αφετέρου δημιουργούνται οι προϋποθέσεις για τη λήψη και νομιμοποίηση των πιο ωφέλιμων για το δημόσιο συμφέρον αποφάσεων.

γ) *Ελευθερία δημοσιογράφου-δικαιολογημένο ενδιαφέρον των ΜΜΕ:* Γίνεται δεκτό από τη θεωρία και τη νομολογία ότι ο δημοσιογράφος διαφυλάσσει συμφέροντα της ολότητας όταν μεταδίδει ειδήσεις, εκφράζει απόψεις και ασκεί κριτική σε δημόσια πρόσωπα για ζητήματα σχετικά με το αξίωμα τους ή ακόμα και σε ιδιώτες των οποίων η δράση ενδιαφέρει το κοινωνικό σύνολο και άπτεται του δημοσίου συμφέροντος. Στο δημοσιογράφο που υπηρετεί το δικαιολογημένο ενδιαφέρον του κοινού για πληροφόρηση και ενημέρωση, αναγνωρίζεται η ευχέρεια να χρησιμοποιεί ακόμα και οξείες εκφράσεις και δυσμενείς χαρακτηρισμούς (ΑΠ 167/2000, Εφ.Αθ. 9975/1986., ΤρΔΠρ.Αθ. 16280/1995, ΑΠ 1391/2004, ΑΠ 1662/2005, ΑΠ 751/2011, ΑΠ 471/2013). «*Το ενδιαφέρον του κοινού θεωρείται αναμφίβολα "δικαιολογημένο" όταν η πληροφορία σχετίζεται με τη διαμόρφωση πολιτικής γνώμης. Το δικαιολογημένο ενδιαφέρον μπορεί επίσης να θεμελιώνεται στην πολιτιστική, οικονομική, κοινωνική, επιστημονική ή ιστορική αξία μιας πληροφορίας κατά τρόπον ώστε να επηρεάζει την τελική στάθμιση των συγκρουόμενων έννομων αγαθών*».[7]

δ) *Αποφάσεις ΣτΕ για την ευπρεπή εκφορά λόγου*: Ενδεικτικά μνημονεύεται η απόφαση ΣτΕ 681/2022 που αφορά μη ενημερωτική εκπομπή(διαγωνιστική): κατά το σκεπτικό της, παρά το γεγονός ότι η χρήση του λόγου είχε παιγνιώδη και χιουμοριστικό χαρακτήρα, ο χαρακτήρας αυτός δεν αναιρεί τον αιχμηρό τρόπο εκφοράς των σχολίων ούτε δικαιολογεί την υπέρβαση των ορίων της ευπρέπειας.

[6] Βλ. Ν. Αλιβιζάτος : «Η ιδιωτική ζωή των δημοσίων προσώπων» 1998, Ι. Μανωλεδάκης : «Τα όρια εξουσίας των ΜΜΕ» 2002.

[7] Λ. Μήτρου «Η δημοσιότητα της κύρωσης ή η κύρωση της δημοσιότητας», 2012, σελ. 70 επόμ. sakkoulas-online.gr.

Κατά την απόφαση ΣτΕ 128/2022 που αφορά ραδιοφωνική εκπομπή, η άσκηση από τον δημοσιογράφο του δικαιώματος του πληροφορείν και του δικαιώματος της ελεύθερης έκφρασης στη διατύπωση κριτικής μέσω της ραδιοτηλεόρασης τελούν υπό την επιφύλαξη της τήρησης των κανόνων δικαίου που κατοχυρώνουν δικαιώματα άλλων όπως εκείνοι που αποσκοπούν στη διασφάλιση της ποιοτικής στάθμης του προγράμματος της οποίας ειδικότερη έκφανση αποτελεί και η γλωσσική ευπρέπεια των εκπομπών. Αποφάσεις ΣτΕ που κάνουν μνεία σε ευπρέπεια λόγου είναι και οι 1679/2021, 509/2018, 535/2018, 2051/2018, 335/2017, 1360/2017, 3487/2017, 2864/2016, 1170/2016, 577/2015, 714/2015, 1798/2015, 1802/2015, 2241/2015, 2580/2015, 3133/2015, 4583/2015 κ.ά.

ΙΙ. Πραγματικό μέρος

Από τα έγγραφα του φακέλου, την ακρόαση της επίμαχης ροής προγράμματος και τους ισχυρισμούς της εγκαλουμένης εταιρείας (προβληθέντες προφορικώς και εγγράφως), προκύπτουν τα εξής:

Η εκπομπή που παρουσίασε ο Μάνος Παπαμακάριος στις 3.2.2023 από τον ραδιοφωνικό σταθμό «Ράδιο Ένα 98,1» (ώρα 8.00΄ έως 10.00΄) είναι πρωινή ενημερωτική εκπομπή επικαιρότητας τοπικού κυρίως ενδιαφέροντος.

Στο πρώτο ημίωρο της εκπομπής, ο παρουσιαστής αναφέρεται σε θέματα της εθνικής επικαιρότητας παραθέτοντας και σχολιάζοντας αποσπάσματα από τηλεοπτικές εκπομπές (ενδεικτικά: υποκλοπές, αυξήσεις τιμών, κατώτατος μισθός, προετοιμασία για τις πανελλήνιες εξετάσεις κ.ά.).

Στις 8.42΄ ο παρουσιαστής επικεντρώνεται σε τοπικά θέματα ασκώντας κριτική στο δημοτικό συμβούλιο για τις κακές συνθήκες διεξαγωγής μαθημάτων («…*60 μαθητές σε ακατάλληλα και σάπια κοντέινερ…»)* και για την αποκομιδή των σκουπιδιών. Για το θέμα παραθέτει απόσπασμα ομιλίας της Δημάρχου Χαλκιδαίων Α1 στην οποία ασκεί αρνητική κριτική λέγοντας: «… *είναι ντροπή σας, να υπερηφανευόσαστε ότι βρήκατε λύση για τα σκουπίδια και τα πάτε στα Τρίκαλα! Μην το λέτε πουθενά! Μην το λέτε καθόλου! Τουλάχιστον, μην το αναφέρετε! Είναι ξεφτίλα! Είναι ξεφτίλα, να λέτε ότι βρήκαμε λύση και πάμε τα σκουπίδια στα Τρίκαλα! Και ποιος την πληρώνει τη λέζα και τη δουλειά; Ο μαλάκας…., ο πολίτης!... Γιατί δεν ρωτάς τον κολλητό σου τον Β1 , να σου πει πώς την έστησε τη σύμβαση, είναι φτιαγμένα όλα τώρα! Όλα μια χαρά! Σε*

παρακαλώ πολύ! Βάζεις τώρα δύσκολα στην κυρία Δημαρχέσσα μας τώρα! Χα! Χα! Είδατε άγχος που έχει; Αυτό θα πει κοινωνική πολιτική, αγαπητέ μου ακροατή! Έχει άγχος η Δήμαρχος, πώς θα πάει ο εργολάβος τα σκουπίδια στην Ιστιαία. ... Ε; και από πίσω ο σκουπιδιάρης! Ο Γ1 ! Κύριος Γ1 ! Ο αντιδήμαρχος καθαριότητας! Δεν κοιτάει που 'ναι το βρακί του χεσμένο σε όλη την πόλη εδώ πέρα μες στο σκουπίδι! Πάει να λύσει και τα προβλήματα του Β1 τώρα! Πώς θα πάρει τα σκουπίδια ο Β1 στην Ιστιαία!...».

Στις 8.53΄ μεταδίδεται δήλωση της Δημάρχου για ρύπανση στη Χαλκίδα. Η Δήμαρχος δηλώνει πως διενεργήθηκαν όλοι οι έλεγχοι, πως το Λιμενικό έχει καθαρίσει την ακτή, πως-σύμφωνα με το Λιμεναρχείο-δεν υπήρχαν εργασίες την ημέρα της ρύπανσης, πως διενεργείται προανάκριση. Ο παρουσιαστής σχολιάζει αρνητικά τα λεγόμενα της Δημάρχου και αμφισβητεί την τήρηση της νομιμότητας αρμοδίων προσώπων ως προς τον έλεγχο της ρύπανσης λέγοντας: *«Ναι. Ου! Εσείς ειδικά, με τις δικές σας παρεμβάσεις! Τι να σας πω! ... Αφού το βγάλατε το συμπέρασμα. Ότι την ημέρα που έγινε η ρύπανση, η υποτιθέμενη, λένε, δεν λειτουργούσε το ναυπηγείο! Α, χα! Είδες Δ1[8] τι ωραία, ε; Τι ωραία φτιαγμένη που είναι η δουλειά! Και η ουσία ήτανε συνουσία. Δεν ήτανε ουσία, έτσι δεν είναι; Και ψάχνει να βρει ο φίλος μου ο Ε1 , ο υποψήφιος δήμαρχος, γιατί δεν πάει ο ΣΤ1 , ο Προϊστάμενος του Τμήματος Περιβάλλοντος, να κάνει έλεγχο στα ναυπηγεία. Δεν ρωτάτε, δεν ξέρετε, δεν ρωτάτε κιόλας, να σας πούμε! Γιατί δεν πάει ο ΣΤ1 στα ναυπηγεία, δεν πλησιάζει ούτε απέξω! Πού να πάει, να κάνει έλεγχο; Στη γυναίκα του; Τι είπατε; Λέω ο ΣΤ1 , πού να πάει να κάνει έλεγχο; Στη γυναίκα του; ... Πού δουλεύει η γυναίκα του ΣΤ1 ; Μπορείτε να μας πείτε; Μήπως δουλεύει στα ναυπηγεία; Ρωτάω, ρε παιδί μου εγώ! Ρωτάω! Μήπως δουλεύει η γυναίκα του προϊσταμένου του Περιβάλλοντος στα ναυπηγεία; Ε; Για αυτό δεν πάει ο ΣΤ1 να κάνει εκεί έλεγχο, κύριε Ε1 ; Κύριε Ζ1 , κύριε Η1 ! Έτσι μου είπε ένα πουλάκι. Μου λέει, τι ψάχνεις και ρωτάς Παπαμακάριε- μου λέει. Γιατί δεν πάει ο ΣΤ1 ; Πού να πάει, να κάνει έλεγχο; Στη γυναίκα του, μου λέει. Λέω, δηλαδή: Μου λέει, δεν ξέρεις ότι η γυναίκα του ΣΤ1 δουλεύει στα ναυπηγεία; Στην οικογένεια, να πάει να κάνει έλεγχο; Α, χα! Χα! Ακούτε τι πράγματα μαθαίνουμε εδώ! Βάλτε ένα τραγούδι! Βάλε ένα τραγούδι, γιατί θα τρελαθούμε πάνω μας απόψε!».*

[8] Δ1 : Υποψήφιος Δήμαρχος Χαλκίδας το 2014.

Στις 9.10΄ ο παρουσιαστής, με αφορμή μήνυμα ακροατή, συνεχίζει να αναφέρεται στο θέμα της ρύπανσης λέγοντας (συχνά με έντονο ύφος): *«Ο φίλος μου ο Θ1 λέει πάντως οι συνειδητοποιημένοι Αυλιδείς περιμένουμε τα… αποτελέσματα των αναλύσεων. Είμαι πολύ περίεργος. Αφού το βγάλανε το… δεν ακούσατε την κυρία δήμαρχο; Υιοθέτησε a priori την άποψη του Λιμενικού δήθεν, το οποίο το Λιμενικό πήγε μετά από τις φωνές τις δικές μας εκεί πέρα. Δεν είχε καμιά διάθεση να πάει. Γιατί είναι και από κει πιασμένοι. Σας τα 'πε ο Δ1 προχθές. Ότι δήθεν, λένε, είναι κάτι άλλο, λέει, είναι φυτοπλαγκτόν και λοιπά. Εντάξει. Αφού ήτανε φυτοπλαγκτόν, ρωτάω εγώ ο μαλάκας, ο καραμαλάκας ρωτάω, αφού ήτανε πλαγκτόν, γιατί έτρεχαν τα συνεργεία του ναυπηγείου, να καθαρίσουνε την περιοχή; Κύριε Λιμενάρχα! Που πήγες να κάνεις έλεγχο! Αφού ήτανε αθώο φυτοπλαγκτόν, γιατί τρέχανε τα συνεργεία, να κάνουνε καθαρισμό της περιοχής; Μπορείτε να μας πείτε; Για τόσο μαλάκες μας περνάτε; Δεν ντρέπεστε λιγάκι; Δεν έχετε τσίπα πάνω σας καθόλου; Και συ κι η δήμαρχος και ο ΣΤ1 ! Και περιμένετε, να πάει ο ΣΤ1 , να κάνει έλεγχο στα ναυπηγεία; Το Τμήμα Περιβάλλοντος; Και δουλεύει η γυναίκα του εκεί; Ε; και τρώει παντόφλα το βράδυ σπίτι; Δεν ντρεπόσαστε λιγάκι, λέω εγώ! Περιμένετε να δείτε τα αποτελέσματα! Να δείτε τι θα βγάλουν τα αποτελέσματα! Τι ήτανε τα αποτελέσματα! Δεν ξέρω, αν υπάρχουν αντιδείγματα ή όχι, αν έχουνε πάρει και άλλοι δείγματα. Περιμένετε την επίσημη άποψη! Τα δείγματα σε τέσσερις-πέντε μέρες θα είναι έτοιμα. Θα πρέπει το Λιμεναρχείο να ανακοινώσει και το Τμήμα Περιβάλλοντος – τι του 'πε ο ΣΤ1 του Ε1 ; Θα πάμε, λέει, σε κάνα δυο-τρεις μέρες. Να 'χουνε καθαρίσει, να την έχουνε φτιάξει τη δουλειά! Και θα πάνε να πιει καφέ με τη γυναίκα του στα ναυπηγεία μέσα. Δεν ντρεπόσαστε λιγάκι, λέω εγώ! Δεν ντρεπόσαστε λιγάκι, λέω εγώ!»*

Από τις 9.12΄ ο παρουσιαστής αναφέρεται σε μία «Επιτροπή Ποιότητας Ζωής» που φέρεται να ασχολείται με τους καταστηματάρχες που καταλαμβάνουν παράνομα τα πεζοδρόμια τοποθετώντας τραπεζοκαθίσματα. Σχολιάζει: «*Κύριε Ι1[9] , υπάρχει και η οδός της αξιοπρεπείας. Εάν αισθάνεστε και νιώθετε ότι σας ασκούνται πιέσεις ή ότι κάποιοι … θα προσπαθήσουν να χειραγωγήσουν την "Επιτροπή Ποιότητας Ζωής", να πάνε κόντρα στην πραγματικότητα στην ίδια τη ζωή και σήμερα που πέρασα πρωί-πρωί οι πάγκοι των δύο μέτρων είναι πάλι έξω. Και χθες ήτανε και προχθές και παρά το*

[9] Ι1 : Υπουργός Επικρατείας στην υπηρεσιακή κυβέρνηση Χ1 το 2015, βουλευτής Χ2 με τη Νέα Δημοκρατία το 1989.

γεγονός ότι έχουν καταγραφεί παραβάσεις-πρόστιμα. Επιμένει! Σας έχει γραμμένους στα αρχίδια του! Και ο ένας και ο άλλος!».

Στις 9.29΄ ο παρουσιαστής συνομιλεί με τον Κ1 [10] για την κατάληψη των πεζοδρομίων από τραπεζοκαθίσματα και την εξυπηρέτηση ιδιωτικών συμφερόντων σε βάρος των πολιτών. Όταν γίνεται αναφορά στα πρόστιμα που θα έπρεπε να επιβληθούν κατόπιν καταγγελίας (9.47΄), ο παρουσιαστής παρατηρεί: «*Ακούτε την απάντηση! Μου λέει να πας να κάνεις μια καταγγελία, μου λέει, για τα παράνομα! Και εσείς; Τι ρόλο παίζετε; Τον ρόλο του μαλάκα; Σας έχει ψηφίσει ο κόσμος, για να ζητάτε από τον κόσμο να πάει να κάνει παρεμβάσεις και καταγγελίες; Και εσείς για ποιο λόγο σας έχει ψηφίσει εκεί πέρα; Να εξυπηρετείτε τα ιδιωτικά συμφέροντα εις βάρος των πολιτών; Δεν έχετε καθόλου αξιοπρέπεια, πολιτική ή κοινωνική;».*

Στις 9.55΄ ο παρουσιαστής μιλά με έντονο ύφος λέγοντας: «*Σε αυτήν την πόλη βασιλεύει το χάος. Είμαι 34 χρόνια δημοσιογράφος-θέλετε ρεπόρτερ, θέλετε, ό,τι θέλετε, διασκεδαστής θέλετε, ό,τι, δεν με πειράζει και ούτε με… Λοιπόν, χειρότερη διοίκηση από την υπάρχουσα δεν έχουνε ματαδεί τα μάτια μου! … Λ1 τον λένε τον φρουτέμπορα που έχει κάνει κι αυτός κατάληψη του πεζοδρομίου. Οι άλλοι δίπλα που δεν έχουνε κάνει κατάληψη, γιατί είναι κι άλλοι επαγγελματίες, είναι μαλάκες. Οι ξύπνιοι είναι ο Λ1 , ο Μ1 και ο Ν1 . Όλοι οι άλλοι είναι μαλάκες! … Που το Επιμελητήριο θα έπρεπε, να είναι αυτό το πρώτο, θα έπρεπε να συμβάλει ούτως ώστε να επιβάλλεται η νομιμότητα… Τ' ακούτε, κύριε αστυνομικέ διευθυντά;… Κύριε επικεφαλής της Τροχαίας! Με τα μαντρόσκυλα που έχεις μαζεμένα εκεί μέσα; Οι οποίοι λειτουργούνε και μ' έναν ρεβανσισμό, μ' έναν εκδικητισμό απέναντι στον πολίτη! Αγράμματοι, αστοιχείωτοι, βόδια! Βόδια κανονικά! Δεν ενδιαφέρεται κανείς για αυτήν την πόλη…».*

Κλείνοντας την εκπομπή, ο παρουσιαστής απολογείται για την ένταση της φωνής του λέγοντας: «*Καλή σας μέρα! Καλό Σαββατοκύριακο να 'χετε! Ε, ήμουνα λίγο "χωσέ" σήμερα, αλλά όσο και να προσπαθήσω να κρατήσω την ψυχραιμία μου δεν γίνεται, ρε παλικάρια! Δεν γίνεται, ρε παλικάρια με τους "μαλακοπίτουρες" που έχουμε μπλέξει. "Σταρχιδισμός"! Καλή σας μέρα!...».*

Περαιτέρω, από το συνδυασμό των πραγματικών περιστατικών με τη νομική βάση και τα λοιπά στοιχεία του φακέλου συνάγονται τα ακόλουθα:

[10] Κ1 : Υποψήφιος Δήμαρχος Χαλκιδαίων το 2019.

i) *Ως προς την προσβολή της προσωπικότητας του καταγγέλλοντος:* Όπως προκύπτει από τα έγγραφα του φακέλου, ο καταγγέλλων δεν έχει απευθυνθεί στον ραδιοφωνικό σταθμό «Ράδιο Ένα 98,1» νομού Ευβοίας μέσα σε αποκλειστική προθεσμία τριάντα (30) ημερών από τη μετάδοση της εκπομπής που παρουσίασε ο Μ. Παπαμακάριος στις 3.2.2023 ζητώντας αποκατάσταση της, κατά την εκτίμηση του, τρωθείσας προσωπικότητάς του (τιμής και υπόληψης) επί τη βάσει του άρθρου 30 του Ν. 4779/20.2.2021. Εξάλλου στην αναφορά του με αριθμό πρωτοκόλλου ΕΣΡ 767/20.2.2023, ο καταγγέλλων αφενός δηλώνει πως δεν γνώριζε αυτή τη διαδικασία, αφετέρου θεωρεί πως, ακόμα και αν τηρούσε την προβλεπόμενη στο άρθρο 30 του Ν. 4779/20.2.2021 διαδικασία, δεν επρόκειτο να υπάρξει επανόρθωση από τον δημοσιογράφο αλλά περαιτέρω απαξίωση του.

Σύμφωνα με το άρθρο 14 παρ. 5 του Συντάγματος, όποιος θίγεται από υβριστική ή δυσφημιστική εκπομπή έχει δικαίωμα απάντησης, το δε μέσο ενημέρωσης έχει αντιστοίχως υποχρέωση άμεσης δημοσίευσης ή μετάδοσης της απάντησης. Από τη διατύπωση της συνταγματικής διάταξης συνάγεται πως το ραδιοτηλεοπτικό πρόγραμμα που θίγει την προσωπικότητα οποιουδήποτε προσώπου θα πρέπει να φέρει εξυβριστικό ή δυσφημιστικό περιεχόμενο. Δεν αφορά δηλαδή την, στα πλαίσια του δικαιολογημένου δημοσιογραφικού ενδιαφέροντος, απλή έκφραση δυσμενούς γνώμης, ή, στην περίπτωση δημοσίων προσώπων, τη δριμεία κριτική, τους σκωπτικούς ή ειρωνικούς χαρακτηρισμούς, τις εκδηλώσεις που λαμβάνουν ιδιαίτερη ένταση και οξύτητα.

Σύμφωνα με το άρθρο 30 του Ν. 4779/2021 ο θιγόμενος από το περιεχόμενο τηλεοπτικού προγράμματος δικαιούται να ζητήσει επανόρθωση, ενώ ο σταθμός έχει υποχρέωση να μεταδώσει την αιτηθείσα απάντηση. Προϋπόθεση αποτελεί η προσβολή του δικαιώματος να μπορεί να αποκατασταθεί με τη διαδικασία του άρθρου 30, ήτοι η βλάβη να είναι επανορθώσιμη.

Σε κάθε περίπτωση ο σταθμός οφείλει να τηρεί το άρθρο 9 παρ. 2 του Π.Δ. 77/2003, ήτοι τις αρχές δεοντολογίας που αφορούν τα πρόσωπα που συμμετέχουν ή αναφέρονται στις εκπομπές. Τα πρόσωπα αυτά πρέπει να απολαμβάνουν δίκαιης, ορθής και αξιοπρεπούς συμπεριφοράς (ανεξαρτήτως εάν έχουν κάνει χρήση της δυνατότητας τους να ασκήσουν αίτηση επανόρθωσης).

Κατά την απόφαση ΣτΕ 1089/2018 (αφορά προσβολή προσωπικότητας δημοσίου προσώπου-βουλευτή) σκέψη 6: «*Επειδή, από το συνδυασμό των ανωτέρω διατάξεων*

συνάγεται ότι, στις περιπτώσεις, κατά τις οποίες, λόγω της φύσεως της προσβολής της προσωπικότητας του θιγομένου προσώπου, δεν είναι εκ των πραγμάτων δυνατή η εκ των υστέρων επανόρθωση της τιμής και της υπολήψεώς του, δεν υφίσταται υποχρέωση προηγούμενης τηρήσεως της προβλεπομένης από τις προμνησθείσες διατάξεις διαδικασίας, το δε Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης νομίμως προβαίνει στην επιβολή διοικητικών κυρώσεων σε βάρος του υπαίτιου για την προσβολή ραδιοτηλεοπτικού σταθμού (πρβλ. ΣτΕ 2013 – 4/2012, 1927/2012, 620/2010 κ.α.)».

Κατά την σκέψη 7 της ίδιας απόφασης: «*Όμως, λόγω της φύσεως της προσβολής για την οποία επιβλήθηκε το ένδικο πρόστιμο, η οποία συνίστατο, κατά τα ήδη εκτεθέντα, στη μη δίκαιη και αξιοπρεπή αντιμετώπιση του καταγγέλλοντος βουλευτή, το όνομα του οποίου αναφέρθηκε από τους συντελεστές της επίμαχης εκπομπής κατά τρόπο που δημιούργησε στο τηλεοπτικό κοινό υπόνοιες επίμεμπτης πολιτικής συμπεριφοράς, δεν ήταν, εν προκειμένω, δυνατή η αποκατάσταση της τρωθείσης προσωπικότητας του καταγγέλλοντος βουλευτή δια της τηρήσεως της διαγραφόμενης από το άρθρο 9 του πδ/τος 100/2000 διαδικασίας επανόρθωσης*[σημερινό άρθρο 30 Ν. 4779/2021]. *Για το λόγο αυτό, η προηγούμενη υποβολή σχετικής αίτησης προς τον τηλεοπτικό σταθμό δεν αποτελούσε προϋπόθεση για την επιβολή από το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης του προστίμου, τα δε περί του αντιθέτου προβαλλόμενα τυγχάνουν απορριπτέα ως αβάσιμα».* Στη σκέψη 9 της απόφασης γίνεται μνεία στην υποχρέωση σεβασμού του άρθρου 9 παρ. 2 του Π.Δ. 77/2003 καθώς «*συντελέστηκε, κατά την έννοια των άρθρων 3 παρ. 1 περ. β΄ του ν. 2328/1995 και 9 παρ. 2 του Κώδικα Δεοντολογίας, προσβολή της προσωπικότητας και εθίγη η τιμή, η υπόληψη και η αξιοπρέπειά του συγκεκριμένου βουλευτή».*

Κατά την απόφαση ΣτΕ 1173/2017, με τη διαδικασία υποβολής αίτησης επανόρθωσης του προσώπου προς το σταθμό θα πρέπει να ήταν δυνατή η αποκατάσταση της βλάβης εν όψει της φύσεως της προσβολής που αυτό υπέστη. Άλλως, η προηγούμενη υποβολή αίτησης προς το σταθμό δεν αποτελεί προϋπόθεση για την επιβολή διοικητικής κύρωσης από το Ε.Σ.Ρ.(πρβλ. ΣτΕ 4547/2014, 2848/2013, 2838/2014, 1089/2018). Κατά την ΣτΕ 1882/2021, αν ο βλαπτικός για τον καταγγέλλοντα ισχυρισμός αφορούσε γεγονός που μπορούσε να αποδειχθεί αν συνέβη πράγματι ή όχι και εφόσον δεν προέκυψε υβριστική ή απαξιωτική συμπεριφορά από το περιεχόμενο της εκπομπής σε βάρος του προσώπου, τότε η προσβολή της προσωπικότητας του είναι από αυτές που μπορούν να επανορθωθούν με την προβλεπόμενη από τις

ανωτέρω διατάξεις [στην προκειμένη περίπτωση του άρθρου 30 του Ν. 4779/2021] διαδικασία.

Στην υπό έλεγχο περίπτωση, από δικαιολογημένο δημοσιογραφικό ενδιαφέρον ο παρουσιαστής-δημοσιογράφος της ραδιοφωνικής εκπομπής του σταθμού «Ράδιο Ένα 98,1» της 3.2.2023 ενημερώνει και σχολιάζει την επικαιρότητα για θέματα κυρίως τοπικού ενδιαφέροντος ασκώντας έντονη κριτική στους αρμόδιους τοπικούς άρχοντες, υπηρεσίες και φορείς στα πλαίσια της υποχρέωσης του για ενημέρωση της κοινής γνώμης και της άσκησης ελέγχου σε όσους διαχειρίζονται δημόσια εξουσία.

Όσον αφορά τον καταγγέλλοντα ο οποίος είναι Προϊστάμενος του Τμήματος Περιβάλλοντος της Π.Ε. Εύβοιας (άρα πρόσωπο που, ακόμα και αν δεν θεωρηθεί δημόσιο, πάντως η δράση του άπτεται του δημοσίου συμφέροντος), ο παρουσιαστής, αφού τον μνημονεύει ονομαστικά αρκετές φορές, τον αντιμετωπίζει ως άτομο που δεν πρόκειται να εκτελέσει τα ανατεθειμένα σε αυτόν καθήκοντα θεωρώντας δεδομένο ότι θα μεροληπτήσει λόγω της απασχόλησης της συζύγου του στον ελεγχόμενο φορέα («*… γιατί δεν πάει ο ΣΤ1 , ο Προϊστάμενος του Τμήματος Περιβάλλοντος, να κάνει έλεγχο στα ναυπηγεία… δεν πλησιάζει ούτε απέξω! Πού να πάει, να κάνει έλεγχο; Στη γυναίκα του; … Λέω ο ΣΤ1 , πού να πάει να κάνει έλεγχο; Στη γυναίκα του; … Πού δουλεύει η γυναίκα του ΣΤ1 ; … Μήπως δουλεύει στα ναυπηγεία; … Μήπως δουλεύει η γυναίκα του προϊσταμένου του Περιβάλλοντος στα ναυπηγεία; Ε; Για αυτό δεν πάει ο ΣΤ1 να κάνει εκεί έλεγχο… και περιμένετε, να πάει ο ΣΤ1 , να κάνει έλεγχο στα ναυπηγεία; Το Τμήμα Περιβάλλοντος; Και δουλεύει η γυναίκα του εκεί; Ε; και τρώει παντόφλα το βράδυ σπίτι; … , το Τμήμα Περιβάλλοντος – τι του ‘πε ο ΣΤ1 του Ε1 ; Θα πάμε, λέει, σε κάνα δυο-τρεις μέρες. Να ‘χουνε καθαρίσει, να την έχουνε φτιάξει τη δουλειά! Και θα πάνε να πιει καφέ με τη γυναίκα του στα ναυπηγεία μέσα…»*).

Είτε η βλάβη της προσωπικότητας του καταγγέλλοντος θεωρηθεί -λόγω της φύσεως της προσβολής- μη επανορθώσιμη (οπότε δεν απαιτείται επίκληση στο άρθρο 30 του Ν. 4779/2021), είτε θεωρηθεί επανορθώσιμη, το ΕΣΡ μπορεί να επιληφθεί της καταγγελίας όταν πρόκειται για απαξιωτική συμπεριφορά που προκύπτει από το περιεχόμενο της εκπομπής και αφορά γεγονός που μπορεί να αποδειχθεί.

Υπό την ανωτέρω έννοια, ο παρουσιαστής, χωρίς να παρουσιάζει κάποια αποδεικτικά στοιχεία στα οποία στηρίζει την κρίση του (ήτοι χωρίς να στηρίζει την αξιολογική του κρίση σε πραγματικά περιστατικά), υπερβαίνει τα όρια της θεμιτής κριτικής και

μέμφεται τον καταγγέλλοντα αφήνοντας σαφείς υπόνοιες για μη τήρηση της νομιμότητας εκ μέρους του και για μη συμμόρφωση του με τις νομικές και ηθικές του υποχρεώσεις. Με αυτό τον τρόπο αμφισβητεί την επαγγελματική του εντιμότητα, την ηθική και κοινωνική του αξία ως προσώπου αλλά και την οικογενειακή του ζωή (εφόσον εμπλέκει και τη σύζυγο του καταγγέλλοντος) με αποτέλεσμα να προσβάλλεται η προσωπικότητα, τιμή και υπόληψη του καταγγέλλοντος για τον οποίο οι ακροατές της εκπομπής ενδέχεται να σχηματίσουν αρνητική γνώμη. Η απαξιωτική έκφραση γνώμης του παρουσιαστή προς τον καταγγέλλοντα (ο οποίος δεν αποδεικνύεται να έχει κάνει κάτι μεμπτό, αντιθέτως έχει δηλώσει πως θα προβεί σε έλεγχο αργότερα: «*Θα πάμε, λέει, σε κάνα δυο-τρεις μέρες…*») κρίνεται ότι φέρει δυσφημιστικό περιεχόμενο και ότι δεν αποτελεί, στα πλαίσια του δικαιολογημένου δημοσιογραφικού ενδιαφέροντος, απλή έκφραση δυσμενούς γνώμης, έντονη αξιολογική κρίση ή δριμεία κριτική.

ii) *Ως προς την ευπρεπή εκφορά λόγου:* Στη διάρκεια της υπό έλεγχο εκπομπής της 3.2.2023, ο παρουσιαστής χρησιμοποιεί ορισμένες εκφράσεις που δεν πληρούν τις προϋποθέσεις της ευπρεπούς εκφοράς λόγου σε πρωινή ενημερωτική εκπομπή, όπως ενδεικτικά «*…Ο μαλάκας…., ο πολίτης», «Δεν κοιτάει που 'ναι το βρακί του χεσμένο…», «ρωτάω εγώ ο μαλάκας, ο καραμαλάκας…», «Σας έχει γραμμένους στα αρχίδια του! Και ο ένας και ο άλλος!», «Τι ρόλο παίζετε; Τον ρόλο του μαλάκα;», «Οι άλλοι δίπλα που δεν έχουνε κάνει κατάληψη…, είναι μαλάκες… όλοι οι άλλοι είναι μαλάκες!», «Αγράμματοι, αστοιχείωτοι, βόδια! Βόδια κανονικά!...», «Δεν γίνεται, ρε παλικάρια με τους "μαλακοπίτουρες" που έχουμε μπλέξει. "Σταρχιδισμός"… ».*

III. Υπαγωγή

Επί τη βάσει των ανωτέρω, η Ολομέλεια αποφασίζει ομοφώνως ότι α) η εγκαλούμενη εταιρεία παραβίασε τις διατάξεις της ραδιοτηλεοπτικής νομοθεσίας που αφορούν την προστασία της προσωπικότητας φυσικού προσώπου (τιμής, υπόληψης) λόγω μετάδοσης δυσφημιστικών χαρακτηρισμών, β) η εγκαλούμενη εταιρεία παραβίασε τις διατάξεις της ραδιοτηλεοπτικής νομοθεσίας που αφορούν την υποχρέωση ευπρεπούς εκφοράς λόγου. Επομένως πρέπει να επιβληθεί στην εγκαλουμένη διοικητική κύρωση και δη εκείνη του προστίμου. Κρίνεται ότι το επιβλητέο πρόστιμο είναι εκείνο των τριών χιλιάδων (3.000) ευρώ για κάθε μία από τις ως άνω παραβάσεις.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ Η ΟΛΟΜΕΛΕΙΑ
ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΡΑΔΙΟΤΗΛΕΟΡΑΣΗΣ

Δέχεται ομοφώνως ότι η εγκαλουμένη εταιρεία παραβίασε τις διατάξεις της ραδιοτηλεοπτικής νομοθεσίας ως προς: α) την υποχρέωση προστασίας της προσωπικότητας (τιμής, υπόληψης) φυσικού προσώπου λόγω μετάδοσης δυσφημιστικών χαρακτηρισμών και β) την υποχρέωση εξασφάλισης της ευπρεπούς εκφοράς λόγου, κατά τα αναφερόμενα στο σκεπτικό.

Επιβάλλει στην εγκαλουμένη εταιρεία με την επωνυμία «Μ. ΠΑΠΑΜΑΚΑΡΙΟΣ ΚΑΙ ΣΙΑ Ε.Ε.», ιδιοκτήτρια του ραδιοφωνικού σταθμού με τον διακριτικό τίτλο «ΡΑΔΙΟ ΕΝΑ 98,1» Νομού Ευβοίας α) τη διοικητική κύρωση του προστίμου των τριών χιλιάδων (3.000) ευρώ για μη σεβασμό της προσωπικότητας (τιμής, υπόληψης) φυσικού προσώπου λόγω δυσφημιστικών χαρακτηρισμών και β) τη διοικητική κύρωση του προστίμου των τριών χιλιάδων (3.000) ευρώ για μη εξασφάλιση ευπρεπούς εκφοράς λόγου.

Κατά το άρθρο 4 παρ. 3 του Ν. 2328/1995, όπως έχει μετά την δια του άρθρου 23 παρ. 5 εδ. β΄ του Ν. 3166/2003 αντικατάστασή του, η παρούσα απόφαση κατά την προαναφερόμενη κύρωση, είναι εκτελεστή κατά:

1. Της εταιρείας «Μ. ΠΑΠΑΜΑΚΑΡΙΟΣ ΚΑΙ ΣΙΑ Ε.Ε.», που εδρεύει στην Χαλκίδα, στην οδό Λ. Χαϊνά, ΑΦΜ 093460288, ΔΟΥ Χαλκίδας.
2. Του Εμμανουήλ Παπαμακάριου του ……, κατοίκου ……, με ΑΦΜ ……, ΔΟΥ ……, ως νομίμου εκπροσώπου της εταιρείας.

Κρίθηκε και αποφασίστηκε την 7η Απριλίου 2026 και δημοσιεύτηκε την 15η Οκτωβρίου 2026.

Η ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΟΥ Ε.Σ.Ρ. Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

ΕΥΤΕΡΠΗ ΚΟΥΤΖΑΜΑΝΗ - ΔΡΙΛΙΑ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΜΑΡΑΖΙΔΟΥ